

Natalia Skogberg
Taina Laajasalo

Barnahus-hanke

Vanhempana Suomessa

Ulkomaalaistaustaisille suunnatun psykoedukatiivisen pilottiryhmän käsikirja

MUU

Muu 336 | 2020

Natalia Skogberg ja Taina Laajasalo
Barnahus-hanke
2020

Vanhempana Suomessa

Ulkomaalaistaustaisille suunnatun
psykoedukatiivisen pilottiryhmän käsikirja

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

Barnahus

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Taitto: PunaMusta Oy

Kannen kuva: Ingimage

ISBN 978-952-343-586-5 (verkkajulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-586-5>

PunaMusta Oy

Vantaa, 2020

Tiivistelmä

Natalia Skogberg ja Taina Laajasalo. Barnahus-hanke. Vanhempana Suomessa – Ulkomaalaistaustaisille suunnatun psykoedukatiivisen pilottiryhmän käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Muu julkaisu 336/2020. 34 sivua. Helsinki 2020. ISBN 978-952-343-586-5 (verkkojulkaisu)

Ulkomaalaistaustaisten lasten määrä on lisääntynyt viranomaisten tietoon tulevissa lapsia koskevilla lähisuhdeväkivaltaepäilyissä. Palveluntarjoajien yhteinen kokemus on, että näissä tilanteissa lasten ja perheiden tarpeisiin ei tällä hetkellä pystytä riittävästi vastaamaan. Ulkomailla syntyneiden osallistuminen erilaisiin vanhemmuuden tuen interventioihin on ollut pääosin heikkoa. Tarve näille perheille räätälöidyille, kulttuurisensitiivisille ratkaisuille on ilmeinen.

Vanhempana Suomessa -psykoedukatiivisen ryhmän tavoitteena on lisätä lasten hyvinvointia ja turvallisuutta ryhmämuotoisen vanhemmuuden tuen avulla. Yksi keskeisistä keinoista tavoitteen saavuttamiseksi on vanhempien luottamuksen lisääminen viranomaisia kohtaan, minkä odotetaan myös madaltavan kynnystä ottaa vastaan muita vanhemmuuden tuen muotoja jatkossa. Lisäksi pyritään lisäämään osallistujien vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvää tietämystä ja pystyvyyden tunnetta.

Vanhempana Suomessa -ryhmä koostuu kolmesta kahden tunnin kestoisesta tapaamiskerrasta, joiden aikana käsitellään muun muassa suomalaista palvelujärjestelmää, lasten oikeuksia, lapsen kehitystä ja hyvinvointia tukevia kasvatuskäytäntöjä, vanhempien hyvinvoinnin merkitystä sekä kahdessa kulttuurissa kasvamista lapsen näkökulmasta. Ryhmätapaamisten teemojen tueksi tuotetaan psykoedukatiivisia videoita.

Ryhmä on suunnattu ulkomailla syntyneille 3–12-vuotiaiden lasten vanhemmille, joilla itsellään tai heitä kohdanneilla ammatillisilla on huolta vanhemman kasvatuskäytännöistä sekä perheille, joissa esiintyy tai epäillään esiintyvän lapsen kohdistuvaa lieväksi luokiteltavaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Ryhmäinterventio täydentää muita perheille tarjottavia palveluita, eikä se yksin ole riittävä tukitoimi tilanteissa, joissa lapsen on kohdistunut tai epäillään kohdistuneen väkivaltaa. Ryhmiä vetää kaksi kielitaitoista ohjaajaa ja jokaiseen ryhmään otetaan mukaan 8–10 osallistujaa.

Sisältöjä kehitettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoimassa kansallisen Barnahus -hankkeessa yhdessä laaja-alaisesti aiheeseen perehtyneen asiantuntijajoukon kanssa. Lasten näkökulma sekä kulttuurisensitiivisyys olivat kehittämistyön keskiössä. Helsingin kaupunki vastaa ryhmän pilotoinnista kaupungin perhekeskuksissa. Ryhmien sisältöjä jatkokehitetään pilotoitavien ryhmien osallistujien palautteen perusteella. Vaikuttavuutta tutkitaan yhteistyössä Helsingin ja Tampereen yliopiston sekä Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (ITLA) kanssa.

Avainsanat: lapset, nuoret, perhe, väkivalta, lastensuojelu, maahanmuutto, monikulttuurisuus

Sammandrag

Natalia Skogberg och Taina Laajasalo. Projektet Barnahus. Vanhempana Suomessa – Ulkomaalaistaustaisille suunnatun psykoedukaatiivisen pilottiryhmän käsikirja. [Kirjan nimi ruotsiksi tähän]. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Annan publikation 336/2020. 34 sidor. Helsingfors, Finland 2020. ISBN 978-952-343-586-5 (nätpublikation)

Andelen barn med utländsk bakgrund har ökat i misstänkta fall av våld i nära relationer som myndigheterna fått kännedom om. Serviceleverantörernas gemensamma erfarenhet är att det för närvarande inte är möjligt att i dessa situationer svara på behoven av barn och familjer i tillräcklig utsträckning. Deltagandet av personer med utländsk bakgrund i olika interventioner för stöd för föräldraskap har huvudsakligen varit lågt. Behovet av skräddarsydda, kultursensitiva lösningar för dessa familjer är uppenbart.

Målsättningen för den psykoedukativa gruppen Vanhempana Suomessa (Föräldraskap i Finland) är att öka välbefinnandet och tryggheten av barn med hjälp av gruppbaserat stöd för föräldraskap. Ett av de centrala sätten att uppnå detta mål är att öka föräldrarnas förtroende för myndigheter, vilket också förväntas sänka tröskeln för att ta emot andra former av stöd för föräldraskap i fortsättningen. Dessutom strävar man efter att öka deltagarnas kännedom om föräldraskap och uppfostran samt förtroende för sina förmågor.

Vanhempana Suomessa-gruppen består av tre möten på två timmar, under vilka man behandlar bland annat det finska servicesystemet, barns rättigheter, fostringspraxis som stöder barns utveckling och välmående, betydelsen av föräldrars välmående och uppväxt i två kulturer från barnets synvinkel. Psykoedukativa videor produceras som stöd för gruppmötenas teman.

Gruppen är avsedd för föräldrar av barn i 3–12 års ålder som fötts utomlands, vars fostringspraxis oroar dem själv eller myndigheter som bemött dem, och för familjer där det förekommer eller misstänks förekomma lindrigt psykiskt eller fysiskt våld som riktar sig mot barn. Gruppinterventioner kompletterar andra tjänster som erbjuds familjerna, och är inte i sig själv en tillräcklig stödåtgärd i situationer där det har riktats eller misstänks ha riktats våld mot ett barn. Grupperna leds av två språkkunniga ledare och varje grupp omfattar 8–10 deltagare.

Innehållen utvecklades i det nationella Barnahus-projektet som koordinerades av Institutet för hälsa och välfärd (THL) tillsammans med en expertgrupp som insatt sig på ett omfattande sätt i ämnet. Barnens synvinkel och kulturell sensitivitet är centrala i utvecklingsarbetet. Helsingfors stad svarar för gruppens pilotförsök i stadens familjecenter. Gruppernas innehåll vidareutvecklas på basis av responsen som fåtts av gruppdeltagarna i pilotförsöket. Effektiviteten undersöks i samarbete med Helsingfors och Tammerfors universitet samt Självständighetsjubileets barnstiftelse (Itla).

Nyckelord: barn, unga, familj, våld, barnskydd, invandring, kulturell mångfald

Abstract

Natalia Skogberg and Taina Laajasalo. Barnahus project. Vanhempana Suomessa – Ulkomaalaistaustaisille suunnatun psykoedukaatiivisen pilottiryhmän käsikirja. [Nimi englanniksi tähän]. National Institute for Health and Welfare (THL). Other publication 336/2020. 34 pages. Helsinki, Finland 2020. ISBN 978-952-343-586-5 (online publication)

The number of children with a foreign background has increased among the cases of suspected violence against children that have come to the attention of the authorities. In such situations, the common experience of service providers is that the needs of children and families are not adequately met. Generally, participation of foreign-born individuals in various parental support interventions has been low. Culturally sensitive solutions tailored to the needs of these families are clearly needed.

The aim of the Parenting in Finland psychoeducational group is to increase the wellbeing and safety of children through group-based parental support. One of the key means of achieving this goal is through increasing parental trust in the authorities. This, in turn, is expected to lower the threshold for receiving other forms of parental support in the future. An additional aim is to increase the participants' knowledge and self-efficacy in relation to parenthood and parenting.

The Parenting in Finland group consists of three two-hour meetings covering such themes as the Finnish service system, children's rights, parenting practices that support the child's development and wellbeing, the importance of the parents' own wellbeing, and the experience of growing up in-between two cultures from the child's perspective. Psychoeducational videos will be produced to support the themes covered during the group meetings.

The target group are foreign-born parents of 3 to 12 year -old children, who have themselves or regarding whom professionals have raised concerns with respect to their parenting practices, as well as families with known or suspected minor psychological or physical violence against children. This group intervention complements other services offered to families and it is insufficient as a stand-alone intervention in situations where the child has been, or is suspected of having been, subjected to violence. The groups are led by two multilingual instructors. Each group is composed of between 8 and 10 participants.

Contents have been developed as part of the national Barnahus project coordinated by the Finnish Institute for Health and Welfare (THL). The development process involved a wide range of experts within the field. Both the child's perspective and cultural sensitivity were central themes throughout the development process. The City of Helsinki will be responsible for piloting the group in the city's family centres. Content of the group meetings will be further developed based on feedback of the participants in the pilot groups. Impact assessment will be carried out in collaboration with the universities of Helsinki and Tampere and the Iitla Children's Foundation.

Keywords: children, young people, family, violence, child protection, immigration, multiculturalism

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	3
Sammandrag.....	4
Abstract	5
1 Johdanto	7
2 Tausta	10
2.1 Lapsen kohdistuvan väkivallan taustasyyt	10
2.2 Vanhemmuuden tuen interventioiden räätälöinti ulkomaalaistaustaisille vanhemmille	11
2.3 Kulttuurisensitiivisyys ulkomaalaistaustaisille suunnatussa toiminnassa	13
3 Vanhempana Suomessa -ryhmän tarkoitus ja tavoite	15
3.1 Ryhmän suhde muihin tarjottaviin palveluihin	16
4 Ryhmien toteutus.....	17
4.1 Kohderyhmä.....	17
4.2 Menetelmät	18
4.3 Ohjaajien rekrytointi ja koulutus	18
4.4 Osallistujien ohjautuminen ryhmään	19
4.5 Osallistujien motivointi ja osallistumisaktiivisuuden tukeminen	20
4.6 Väkivaltateeman käsittely ryhmässä.....	23
4.7 Ryhmätapaamisten sisältö	23
4.8 Ryhmään osallistuvalla annettava tehtävä.....	28
4.9 Ryhmän arviointi, ohjaus ja vaikuttavuustutkimus	28
5 Eettiset näkökohdat	30
6 Intervention toteutus	32
Tekijöiden kiitokset	33
Lähteet	34

1 Johdanto

Suomessa tutkittiin poliisin toimesta vuonna 2019 yli 9 500 lapsiin liittyvää väkivaltarikosepäilyä (PolStat-järjestelmä). Näiden tapausten lisäksi viranomaiset kohtaavat myös joukon tilanteita, jotka eivät täytä epäillyn rikoksen tunnusmerkkejä, mutta joissa viranomaisille herää huoli lapsen kohdistuvasta tai lapsen kohtaa-masta henkisestä väkivallasta tai laiminlyönnistä.

Pääkaupunkiseudun lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikön (HUS) 2018–2020 tutkimista väkivaltaepäilyistä (n = 436, aineisto ei täysin kattava) noin puolet oli tapauksia, joissa joko lapsen, äidin tai isän kansalaisuus tai lapsen äidinkieli oli muu kuin suomi tai ruotsi. Myös kaikista Helsingin ja Espoon alueen poliisilaitoksille vuonna 2020 tehdyistä väkivaltarikosepäilyistä arviolta noin puolet koski ulkomaalaistaustaisia lapsia (suullinen tiedonanto, Helsingin lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikkö ja Barnahus-hankkeen poliisit).

Suomen väestöstä noin kahdeksalla prosentilla on ulkomaalaistausta (molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi syntynyt ulkomailla, SVT 2020). Ulkomaalaistaustaisista nopeimmin kasvava ikäryhmä ovat alle kouluikäiset lapset. Koko maassa joka kymmenes alle kouluikäinen lapsi on ulkomaalaistaustainen ja pääkaupunkiseudulla jopa joka neljännes (SVT 2020). Määrään suhteutettuna ulkomaalaistaustaiset lapset ovat siis ainakin pääkaupunkiseudulla jossain määrin yliedustettuna viranomaisten tietoon tulevissa lapsia koskevissa lähisuhdeväkivaltaepäilyissä. Ilmiö nähdään myös muissa Pohjoismaissa metropolialueilla. Esimerkiksi Oslon alueen Barnahuseissa, jotka selvittävät lapsiin kohdistuvia väkivaltaepäilyjä, on yli puolen asiakaskunnasta raportoitu olevan ulkomaalaistaustaisia (Hollekim ym. 2013).

Lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvittäminen edellyttää monialaista viranomaisyhteistyötä erityisesti poliisin, syyttäjän, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon kesken. Usein myös varhaiskasvatus tai koulu on mukana selvittelyssä. Lastensuojelulla on keskeinen rooli erityisesti perheen sisäisten väkivaltaepäilyjen selvittämisessä ja lapsen turvallisuutta varmistavan tuen ja hoidon järjestämisessä. Lastensuojelussa sosiaalityöntekijät ottavat vastaan lastensuojeluilmoitukset ja arvioivat lapsen tilannetta ja tuen tarvetta, tekevät tarvittaessa poliisille tutkintapyyntöä sekä osallistuvat mahdollisen esitutkinnan aikana moniammatilliseen työhön.

Esitutkinta- ja oikeusprosesseihin liittyy useita tekijöitä, jotka potentiaalisesti tuottavat lapselle ja perheelle ylimääräisiä haittavaikutuksia jo valmiiksi kuormittavassa tilanteessa. Tällainen on esimerkiksi pitkäkestoiseen tutkintaan liittyvä odottaminen ja epätietoisuus sekä eri toimijoiden välisen koordinaation haasteet

(Laajasalo, Korkman & Rajala, 2020). Myös poliisin väkivaltaepäilyyn liittyvä lapsen kuuleminen koulussa tai päiväkodissa voi aiheuttaa ylimääräistä kuormitusta erityisesti silloin, kun epäilty on lapsen vanhempi. Myös eduskunnan oikeusasia-mies on tuoreeltaan kritisoinut kuulemisiin liittyviä ongelmia lapsen kannalta (ks. esim. EOAK/3150/2019).

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja perheiden näkökulmasta yhteisen kielen puute ja viranomaisten toimintatapojen vieraus todennäköisesti entisestään korostavat tutkintaprosessiin itsessään liittyvää ylimääräistä kuormitusta. Vanhemmilla saattaa olla virheellisiä käsityksiä siitä, mitä väkivalta lapsen kannalta merkitsee ja millaisia toimia ja sanktioita lapseen kohdistuvasta väkivallasta seuraa. Myös lapsen poliisikuulemisen hättävähaitteet korostuvat erityisesti ulkomaalaistaustaisissa perheissä. Valitettavan usein perheet saavat ajankohtaista tietoa tapauksen käsittelystä niukasti ja viiveellä. Tällaisessa epävarmassa tilanteessa maahan muualta tulleet vanhemmat saattavat menetettää luottamuksen esimerkiksi koulun ja muiden viranomaisten toimintaan.

Barhaus-hanke kehittää tutkintaprosesseja ja niiden jälkeisiä palveluita

STM:n rahoittaman ja THL:n koordinoiman Barnahus-hankkeen (2019–2023) tavoitteena on taata lapsikeskeinen, moniammatillinen ja viiveetön lapsiin kohdistuvien seksuaali- ja väkivaltarikosten tutkintaprosessi sekä varmistaa lapselle ja perheelle riittävä tuki ja hoito, mieluiten yhdessä fyysisessä paikassa (THL 2020). Osana tätä toimintaa hankkeen aikana kehitetään erityisesti perhekeskusten ja muiden perustason palveluiden, lastensuojelun ja vaativan tason palveluiden (erityisesti lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköt) sekä muiden viranomaisten (esim. poliisi) välistä yhteistyötä. Tavoitteena on pilotoida soveltuvissa perhekeskuksissa ns. Barnahus-satelliittitoimintaa, jossa vaativan tason palveluiden tuella tarjottaisiin soveltuvissa tilanteissa erilaisia väkivaltaepäilyselvityksiin ja niiden jälkeiseen tukeen liittyviä palveluita:

- **selvitteleviä palveluita**, joiden avulla saadaan käsitys lapsen kokemuksista ja vaadittavista jatkotoimista
- **suojelullisia palveluita**, jotka pyrkivät eri tavoin suojelemaan lasta väkivallalta
- **terapeuttisia palveluita**, joilla tähdätään väkivaltakokemusten aiheuttamien haittojen hoitamiseen ja tekijöiden osalta käyttäytymisen muutokseen

Näin toimien edistetään niin sanottujen Barnahus-laatustandardien (2017) mukaista toimintaa.

Toimiakseen hyvin, vaatii Barnahus periaatteiden mukainen toiminta perustason toimijoilta monipuolisia valmiuksia vastata väkivallan riskissä olevien tai väkivaltaa kokeneiden lasten tarpeisiin. Helsingin perhekeskuksen ja Barnahus-hankkeen välillä on vuoden 2020 aikana rakennettu yhteistyökokonaisuutta, jossa tarvittavaa osaamista lisätään. Lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikön (HUS), poliisin ja perhekeskuksen toimintaan nivoutuvien lastensuojelun työntekijöiden yhteistyötä tiivistetään. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöille järjestettiin syksyllä 2020 koulutusta lasten kuulemisesta ja kohtaamisesta. Lisäksi lastensuojelun perhekuntoutuksen työntekijöitä osallistuu Barnahus-hankkeen terapeuttisten hoitomallien pilottikoulutuksiin (Combined Parent-Child Cognitive Behavioral Therapy, eli CPC-CBT) vuosina 2020–2021. Pahoinpitelyepäilyihin liittyen tiivistetään somaattisten tutkimusten osalta erikoissairaanhoidon sosiaalipediatrien yksiköiden ja perustason terveydenhuollon palveluiden välistä yhteistyötä.

Vanhempna Suomessa -psykoedukatiivinen ryhmä nivoutuu Barnahus-hankkeeseen täydentämällä yllä kuvattua yhteistyökokonaisuutta. Ryhmä on suunnattu kohderyhmälle, joka on nostettu keskeisenä esiin niin Helsingin kaupungin sote-palveluiden, Helsingin poliisin kuin HUS Lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikön toimesta. Viranomaisten yhteinen näkemys on, että ulkomaalaistaustaisten lasten ja perheiden tarpeet eivät tällä hetkellä tule lapsen kohdistuvan väkivallan kysymyksissä riittävällä tavalla kohdatuksi.

Vanhempna Suomessa -ryhmä ja sen ohessa kehitettävät psykoedukatiiviset materiaalit vastaavat myös Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman (Korpilahti ym. 2019) kansallisiin tavoitteisiin vuosille 2020–2025. Näiden mukaan lapsi- ja perhepalveluissa tulee huomioida ulkomaalaistaustaisten (ml. pakolaistaustaisten) vanhempien kulttuurisensitiivisen tiedon tarve ja tuki hyvään vanhemmuuteen (luku 8, toimenpide 1). Maahan tuleville tulee tuottaa ja levittää väkivallan vaikutuksiin, hyvään vanhemmuuteen, lasten oikeuksiin, tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen ja yhteiskuntatietouteen liittyvää kulttuurisensitiivistä tietoa (luku 13, toimenpide 4).

2 Tausta

2.1 Lapseen kohdistuvan väkivallan taustasyyt

Lapseen kohdistuvan väkivallan taustasyyt ovat moninaiset. Väkivalta on yleisempää perheissä, joissa vanhempia on itse kuritettu fyysisesti, tai joissa esiintyy psykososiaalista stressiä, päihde- tai mielenterveysongelmia. Vanhemmat, joilla on vain vähän keinoja vastata haastaviin kasvatustilanteisiin, käyttävät fyysistä väkivaltaa kurittamis- ja kasvatustarkoituksessa muita enemmän (Combs-Orme & Cain, 2008). Myös vanhempien hyväksyvät asenteet lapseen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa (ns. kuritusväkivalta) kohtaan ja sen pitäminen normatiivisena ovat yhteydessä väkivallan käyttöön. (Lansford, Deater-Deckard, Bornstein, Putnick, & Bradley, 2014; Taylor, Hamvas, Rice, Newman, & DeJong, 2011).

Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret elävät suomalaistaustaisia lapsia ja nuoria useammin turvattomassa kasvuympäristössä. He kokevat muita ikäisiään useammin erilaisia väkivallan muotoja, ja myös keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ovat heillä yleisempiä (Castaneda 2020). Ulkomailla syntyneiden vanhempien lapsia sijoitettiin kodin ulkopuolelle kaksi kertaa niin paljon kuin Suomessa syntyneiden vanhempien lapsia (Kääriäinen ym. 2020).

Kulttuuritausta, aikaisemmat kokemukset sekä nykyinen elämäntilanne vaikuttavat vanhemmuuden ihanteisiin ja toimintatapoihin. Maahanmuutto aiheuttaa monenlaisia mullistuksia ihmisen elämässä, ja nämä voivat vähentää elämänhallinnan tunnetta. Sopeutuminen uuteen maahan vaatii lähtömaan ja uuden kotimaan tapojen ja käytäntöjen välillä tasapainottelua. Maahanmuuton myötä vanhemmat joutuvat suhteuttamaan aikaisemmin opittuja kasvatuskäytäntöjä ja toimintamalleja uuteen elinympäristöön (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013).

Tukiverkostot jäävät lähtömaahan ja vertaistukea voi olla vaikeaa löytää uudessa kotimaassa. Perheet jäävät myös usein ilman tukea kotouttamisvaiheen jälkeen (Asuinmaa & Hautala 2017; Alitolppa-Niitamo ym. 2013). Vaikka perheille olisi kotouttamisvaiheessa tarjottu yleisen yhteiskuntatiedon osana tietoa lapsiperheiden palveluista, tieto ei välttämättä ole ollut riittävän kattavaa. Lisäksi puutteellinen kielitaito on voinut aiheuttaa virheellisiä sisällöllisiä tulkintoja annetusta tiedosta (Osman 2017). Tiedon puute tarjolla olevista tukipalveluista sekä siitä mistä näitä tarvittaessa saa hankaloittaa puolestaan oma-aloitteista palveluiden piiriin hakeutumista (Asuinmaa & Hautala 2017). Myös epäluottamus ja pelko viranomaisia kohtaan voi nostaa kynnyksen avun hakemiselle ja vastaanottamiselle ajoissa.

Ongelmat saattavat siten eskaloitua ennen kuin perhe pääsee tarvitsemansa tuki- palveluiden piiriin. (Asuinmaa & Hautala 2017).

Ulkomaalaistaustaisten perheiden korkea osuus väkivaltaepäilyissä voi liittyä perheiden aiempiin kokemuksiin ja elämänhallintaan liittyviin ongelmiin, mutta myös puutteelliseen tietoon vaihtoehtoisista lapsen kasvatusta- ja rajaamiskeinoista. Vanhemmat saattavat turvautua vaikeissa elämäntilanteissa lähtömaassa opittuihin ja hyväksytyihin kurinpidollisiin keinoihin tietämättä siitä, että nämä voivat olla lailla kiellettyjä Suomessa ja että väkivaltaepäilyistä seuraa lastensuojelu- ja rikosilmoitus.

2.2 Vanhemmuuden tuen interventioiden räätälöinti ulkomaalaistaustaisille vanhemmille

Vanhemmuuden tukemiseen on olemassa useita erilaisia universaaleja, selektiivisiä ja indikaatiivisia malleja, joita tarjotaan sekä julkisella että kolmannella sektorilla. Suomessa käytetyimpiä malleja ovat muun muassa käytösongelmien ja -häiriöiden ehkäisyyn ja hoitoon soveltuvat Ihmeelliset vuodet ja Voimaperheet, sekä universaaleina vanhemmuuden tuen interventioina lapsen arjen tukemiseen soveltuva Lapset puheeksi ja hiljattain Suomeen tuotu Vanhemmuuden ABC¹. Interventioiden keskeinen yhteinen tavoite on tukea lapsi-vanhempi -suhdetta tarjoamalla työkaluja myönteiseen vanhemmuuteen ja väkivallattomiin kasvatuskäytäntöihin.

Interventiot soveltuvat vanhempien väkivaltakäyttäytymisen riskin vähentämiseen vahvistamalla suojaavia tekijöitä, mm. positiivista, lämmintä vanhemmuutta, ja vähentämällä väkivallan riskitekijöitä, muun muassa rankaisuun perustuvia kasvatuskäytäntöjä (Letarte, 2010; Korpilahti ym. 2019). Näiden lisäksi tarvitaan korjaavia työmenetelmiä niihin tilanteisiin, joissa käsitellään vanhemman kanssa tämän väkivaltaista käyttäytymistä. Yksi harvoista tällaisiin tilanteisiin soveltuvista, tutkituista menetelmistä on Combined Parent-Child Cognitive Behavioral Therapy (CPC-CBT), jossa työskennellään sekä lapsen että vanhemman kanssa (Thulin, Nilsson & Svedin, 2019; Runyon ym. 2009; Runyon Deblinger & Steer, 2010; Kjellgren, Svedin & Nilsson, 2013). Ruotsissa menetelmää käytetään muun muassa lastensuojelussa, lastenpsykiatrian yksiköissä ja Barnahus-yksiköissä. Menetelmä on rantautunut Suomeen Viola ry:n ja Ensi- ja turvakotien liiton työn kautta, ja sitä levitetään vuodesta 2021 eteenpäin myös osana Barnahus-hanketta.

¹ Menetelmien tarkemmat kuvaukset ja arvio tutkimusnäytöstä sekä sovellettavuudesta löytyvät sivulta www.kasvuntuki.fi

Vaikka vanhemmuuden tuen ohjelmat on lähtökohtaisesti kehitetty korkean tulotason maista tuleville ja usein keskiluokkaisille vanhemmille, on tutkimus osoittanut, että monet ohjelmat toimivat myös kolmansista maista korkean tulotason maihin muuttaneiden keskuudessa. Ne voivat muun muassa vähentää ankaraa vanhemmuutta (esim. Leijten ym. 2017) ja lisätä vanhempien pystyvyyden kokemusta (Ulfsdotter ym. 2014). Parhaassa tapauksessa vanhemmuuden tuen tarjoaminen voi toimia kotouttamisen välineenä. Tiedon ja tuen saanti sekä vertaistuki voi kannustaa vanhempia ottamaan aktiivisemmän roolin lapsensa asioissa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Optimaalisen vaikutuksen saamiseksi ulkomaalaistaustaisille perheille on suositeltu vanhemmuuden tuen menetelmien räätälöintiä. Räätälöinnin yhtenä keskeisenä tavoitteena on täyttää keskeisiä tietoaukkoja, jotka estävät tukipalveluiden piiriin hakeutumista tai niiden vastaanottamista. Monet suomalaistaustaisille vanhemmille ja Suomessa toimiville sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille itsestään selvät asiat eivät ole välttämättä sellaisia ulkomaalaistaustaisille vanhemmille.

Aikaisempien selvitysten mukaan erityisesti tarvitaan käytännön tietoa lasten ja perheiden sosiaalipalveluista, lastensuojelusta ja muista julkisen ja kolmannen sektorin tukipalveluista, lasten oikeuksista, vanhemmuustyyleistä, odotuksista vanhempiä kohtaan sekä päiväkodin ja koulun roolista lapsen kasvatuksessa (Asuinmaa & Hautala 2017; Osman 2017). Tietoa tulisi tarjota kaikille ulkomaalaistaustaisille vanhemmille ilman oletusta, että he osaisivat asioista erikseen kysyä.

Vanhemmuuden tuen menetelmien räätälöinnin tavoitteena on myös lisätä luotamusta viranomaisia ja yhteiskunnan tarjoamia palveluita kohtaan. Räätälöintiä tulisi toteuttaa yhteistyössä kohderyhmän edustajien kanssa ja sen keskiössä tulisi olla kulttuurisensitiivinen lähestymistapa (Gustafsson, 2019; Mejia ym. 2017a; Mejia ym., 2017b; Osman 2017). Aikaisemmissa ulkomaalaistaustaisille räätälöidyissä interventioissa käsiteltyjä aiheita ovat olleet muun muassa kahden maan välissä eläminen, sukupuolten väliset suhteet ja tasa-arvo, taloudelliset vaikeudet, epävarmuus omasta juridisesta asemasta (esim. oleskeluluvan ja turvapaikan suhteen) sekä perhe- ja naapuruston väkivalta (Gustafsson, 2019; Mejia ym. 2017a; Mejia ym., 2017b).

Vaikka useimmat menetelmät sallivat jossain määrin joustavan etenemistavan, asettaa menetelmäuskollisuus silti haasteita menetelmien muokkaamiselle ja räätälöinnille (*intervention fidelity vs. population fit*). Vaikuttaviksi todetut vanhemmuuden tuen interventiot, kuten Ihmeelliset vuodet tai Vanhemmuuden ABC, on tutkittu huolellisesti satunnaistetuissa kontrolloiduissa tutkimuksissa ja niiden sisältö ja etenemisjärjestys on tarkasti mietitty. Intervention sisällön muokkaaminen voi siten heikentää intervention vaikuttavuutta. Intervention sisältöjen muokkaamisen

sijaan räätälöintiä voi toteuttaa esimerkiksi lisäämällä varsinaisen intervention ohkeen tapaamiskertoja, joiden yhdessä tarjotaan kohdennettua tietoa. Tämä vanhemmuuteen keskittyvien interventioiden räätälöinnin tapa on osoitettu toimivaksi esimerkiksi Ruotsissa (Osman 2017).

Somalialaistaustaisille vanhemmille kohdennetussa Ladnaan-interventiossa aiemmin vaikuttavaksi todettuun Connect -vanhemmuuden tuenohjelmaan yhdistettiin kaksi kolmen tunnin kestoista tapaamiskertaa (Osman 2017). Nämä kaksi tapaamiskertaa edelsivät varsinaista Connect-ohjelmaa ja niissä käsiteltiin lasten ja perheiden sosiaalipalveluita, vanhemmuustyylejä sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta. Lasten ja perheiden sosiaalipalveluita koskevassa osuudessa käsiteltiin ennaltaehkäiseviä toimia sekä lasten kaltoinkohtelun ja laiminlyönnin kriteerejä. Vanhemmuustyylejä puolestaan käsiteltiin Baumrindin teorian kautta, esitellen muun muassa näiden edut ja haitat lasten terveyden ja kehityksen kannalta. Lasten oikeuksien yleissopimuksen käsittelyn yhteydessä käytiin läpi kansainvälisiä lasten oikeuksia sekä lasten itsemäärämisoikeuden tukemiseen liittyvä seikkoja. Lisäksi varsinaiseen Connect-ohjelmaan lisättiin kulttuurisensitiivisen lähestymistavan elementtejä siten, että ohjelman käyttämät esimerkit muokattiin somalialaiseen kulttuuriin paremmin soveltuvaksi. Satunnaistetussa kontrolloidussa tutkimuksessa interventio vähensi lasten tunne-elämän oireita ja käytösoireita sekä lisäsi vanhempien hyvinvointia ja pystyvyyden tunnetta (Osman 2017).

2.3 Kulttuurisensitiivisyys ulkomaalaistaustaisille suunnatussa toiminnassa

Kulttuurisensitiivisiä osallistavia menetelmiä tarvitaan, jotta voidaan vastata paremmin kohderyhmän erityistarpeisiin ja varmistaa vanhempien halu pysyä tuen piirissä. Yleisimmin käytetty kulttuurisensitiivinen lähestymistapa on tarjota tietoa kohderyhmän äidinkielellä. Joissakin tapauksissa interventiossa käytettyjä esimerkkejä, ilmaisia ja tehtäviä on sovellettu kohderyhmälle ymmärrettävämmäksi (esim. Osman 2017).

Jos asiakkaalla ja ammattilaisilla ei ole yhteistä kieltä, tulisi asiointissa käyttää ammattitulkkaa. Tällöin tulkkauksen laatu on varmistettava. Asiakkaalle voi myös tarjota kirjallista materiaalia omalla äidinkielellä asiointin tueksi. Kirjallisessa materiaalissa tulisi varmistaa tiedon saavutettavuus asiakkaan näkökulmasta, mukaan lukien se, että asiakkaalla on riittävä lukutaito omaksua kyseinen materiaali.

Kulttuurisensitiivinen kohtaaminen ei edellytä syvällistä perehtymistä kaikkiin kulttuureihin. Samasta lähtömaasta tai kulttuurista tulevat henkilöt voivat soveltaa

hyvin eri lailla heidän lähtömaassaan yhteiskunnallisesti hyväksytyjä käytäntöjä omassa elämässään ja lasten kasvatuksessa. Arvostava, ennakkoluuloton ja kunnioitava kohtaamistapa auttaa eri kulttuureista ja lähtökohdista tulevien ihmisten kohtaamisessa. Kulttuurisensitiivisessä kohtaamisessa toisen ihmisen ymmärtämisen halun lisäksi on yhtä tärkeää ymmärtää oman kulttuurin, ennakkoluulojen ja asenteiden vaikutukset vuorovaikutustilanteisiin.

Ammattilaisen ei tulisi välttää tärkeiden, mutta sensitiivisten aiheiden puheeksiottoa. Luottamuksellisen ilmapiirin luominen on tärkeää, niin ulkomaalais- kuin suomalaistaustaistenkin vanhempien kanssa, kun käsitellään sensitiivisiä kysymyksiä. Puheeksiottoa auttaa myös kysymysten taustoittaminen ja kysymisen syiden avaaminen asiakkaalle. Kulttuurisensitiivisen kohtaamisen tueksi on kehitetty erilaisia koulutusmateriaaleja, esimerkiksi COPE-hankkeen opetusvideo (THL Verkko-koulut 2020). Kulttuurisensitiivistä haastattelua, jossa käsitellään mm. väkivaltateemoja, on kehitetty Pakolaisten mielenterveyshäiriön valtakunnallisen tukirakenteen perustaminen ja osaamisen levittäminen (PALOMA2) -hankkeessa.

3 Vanhempana Suomessa -ryhmän tarkoitus ja tavoite

Vanhempana Suomessa -ryhmien tarkoituksena on tarjota ryhmämuotoista psykoedukatiivista vanhemmuuden tukea ulkomailla syntyneille vanhemmille. Ryhmää pilotoidaan Helsingin kaupungin perhekeskuksissa. Painopisteitä ovat tiedon saaminen, yhteinen pohdinta ja vertaistuki sekä itseymmärryksen lisääminen. Vanhemmuus uudessa maassa ilman tukiverkostoa on kuormittavaa, ja ryhmässä on mahdollista saada käytännön neuvoja vanhemmuuden tueksi. Vaikka ryhmän sisältö painottuu psykoedukaatioon, eivät vanhemmat ole tapaamisissa vain passiivisia tiedon vastaanottajia, vaan voivat aktiivisesti keskustella mieltä askarruttavista asioista.

Keskeisenä tavoitteena on lisätä lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta. Tähän pyritään lisäämällä kohderyhmän luottamusta palveluntarjoajiin ja sitä kautta madaltamalla kynnystä ottaa vastaan viranomaisten tarjoamia tarvittavia tukimuotoja jatkossa. Lasten hyvinvointia ja turvallisuutta lisätään myös vahvistamalla perheen ja lapsen ympärillä vaikuttavia suojaavia tekijöitä, jotka vähentävät lapsiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan riskiä:

- vanhempien voimaannuttaminen antamalla tietoa erilaisista ammattilaisten tarjoamista lapsiperheiden tukimuodoista ja toteuttamalla palveluohjausta
- vanhempien tietotason lisääminen antamalla vanhemmille tietoa lasten oikeuksista ja vanhempien velvollisuuksista sekä suomalaisesta lainsäädännöstä
- lisätä tietoista vanhemmuutta kannustamalla vanhempia reflektointiin maahanmuuttoon liittyvien tekijöiden vaikutus huomioiden.

Pilotoitava ryhmäinterventio täydentää perhekeskuksen tarjoamia muita palveluita, eikä se yksin ole riittävä tukitoimi tilanteissa, joissa lapseen on kohdistunut tai epäillään kohdistuneen väkivaltaa.

LAPSEN TILANNE JA VANHEMPIEN SOVELTUVUUS INTERVENTIOON ON ARVIOITAVA HUOLELLISESTI JA TAPAUSKOHTAISESTI.

Vaikutuksia ja asiakkaille koituvia hyötyjä arvioidaan ennen intervention laajamittaisempaa levittämistä.

3.1 Ryhmän suhde muihin tarjottaviin palveluihin

Ryhmä täydentää muita vanhemmuuden tuen muotoja käsittelemällä maahanmuuttoon ja vanhemmuuteen liittyviä erityiskysymyksiä. Sisältöjen suunnittelussa pyrittiin huomioimaan ne keskeiset tietoaukot, joita ulkomaalaistaustaisilla vanhemmilla tutkimuksen ja käytännön kokemuksen perusteella voi olla. Ryhmän sisältöä on kehitetty siten, että se niveltyy saumattomasti muuhun perheelle tarjolla olevaan tukeen. Ryhmissä käsiteltäviä teemoja, esimerkiksi lapsen oikeuksiin tai kasvatuksellisesti vaikeiden ristiriitatilanteiden ratkaisuun liittyen, voidaan ottaa esiin ja syventää myös esimerkiksi perhetyössä, perheen ja sosiaalityöntekijän tapaamisissa tai vaikkapa neuvolakäynneillä.

Ryhmä voidaan nivoa myös muihin ryhmämuotoisiin vanhemmuuden tuen interventioihin. Ryhmä voidaan nivoa perhekeskuksen palveluvalikkoon, esimerkiksi muihin ryhmämuotoisiin vanhemmuuden tuen interventioihin (esim. Ihmeelliset vuodet, Vanhemmuuden ABC), tai muihin työmuotoihin (esim. CPC-CBT, perhetyö). Vanhempana Suomessa ryhmän jälkeen perhe voidaan tarpeen mukaan ohjata johonkin perhekeskuksessa tarjolla olevista vanhemmuuden tuen interventioista tai tarjota perheelle muuta, esimerkiksi kotiin vietävää tukea.

4 Ryhmien toteutus

4.1 Kohderyhmä

Vanhempana Suomessa -ryhmän sisällöt on suunniteltu 3–12-vuotiaiden lasten vanhemmille. Kohderyhmänä ovat ulkomailla syntyneet vanhemmat, joilla itsellään tai heitä kohdanneilla ammattilaisilla on huolta vanhemman kasvatuskäytännöistä sekä perheet, joissa esiintyy tai epäillään esiintyvän lapsen kohdistuvaa lievää henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Lieväksi väkivallaksi luetaan esimerkiksi yksittäiset kasvatuksellisessa tarkoituksessa tehdyt fyysisen väkivallan teot tai niiden uhka.

Myös perheet, joissa toinen vanhemmista on ulkomaalaistaustainen ja toinen suomalaistaustainen, voivat osallistua ryhmiin. Ryhmään osallistuu vähintään se vanhempi, jonka kasvatuskäytännöistä on huolta. Molempien vanhempien osallistuminen on kuitenkin suositeltavaa.

Ryhmä ei sovellu perheille, joilla on komplekseja ja akuutteja ongelmia. Mikäli lapsella tai vanhemmalla on akuutteja mielenterveyden häiriöitä tai hoitamaton päihdeongelma, on heidät ohjattava saamaan hoitoa ennen ryhmään osallistumista. Valintakriteerejä voi päivittää ja täsmentää pilottiprosessin myötä.

Osallistujien valintakriteerit, joista kaikkien kriteerien pitää täytyä:

- Lapsi, jota väkivaltaepäily tai vahvistettu väkivaltatapaus koskee, on 3–12-vuotias
- Ammattilaisilla tai vanhemmalla itsellään on huolta vanhempien kasvatuskäytännöistä, tai perheessä esiintyy tai epäillään esiintyvän lapsen kohdistuvaa lievää henkistä tai fyysistä väkivaltaa (esim. yksittäiset kasvatuksellisessa tarkoituksessa tehdyt väkivallan teot tai niiden uhka)
- Vanhempi, jonka kasvatuskäytännöistä on huolta, on syntynyt ulkomailla
- Vähintään se vanhemmista, jonka kasvatuskäytännöistä on huolta, on motivoitunut osallistumaan interventioon ja sitoutuu osallistumaan kaikkiin ryhmän tapaamiskertoihin

Poissulkukriteerit:

- Vakava lapsen kohdistuva väkivalta tai epäily siitä
- Vanhemman akuutti mielenterveyden häiriö
- Vanhemman hoitamaton päihdeongelma
- Tiedossa oleva vanhempien keskinäinen väkivalta
- Vanhemmat osallistuvat parhaillaan johonkin toiseen vanhemmuuden tuen ohjelmaan
- Lapsen psykiatrinen tai kehityksellinen häiriö, joka vaatii akuutisti jatkoselvittelyä

4.2 Menetelmät

Ryhmän suunnittelussa on hyödynnetty aihepiiriä koskevaa aiempaa kirjallisuutta, jota kuvataan johdanto-osuudessa, sekä kansainvälisiä asiantuntijakonsultaatioita (mm. Karolinska Institutet ja Tukholman kaupungin palvelut). Konsultaatio- ja materiaalitukea saatiin myös Ladnaan-intervention kehittäjältä ja tutkijalta (Fatumo Osman, Dalarna University) sekä Ihmeelliset vuodet ja Vanhemmuuden ABC -interventioiden suomalaisilta kouluttajilta. Lisäksi tutustuttiin Ruotsissa maahan muuttaneille vanhemmille suunnattuun Parenting in Sweden² -kokonaisuuteen sekä lastensuojelun Tryggare Barn -interventioon³, joka on suunnattu perheille, joissa vanhempia epäillään lapsen kaltoinkohtelusta. Molemmista interventioista on meneillään vaikuttavuustutkimus Ruotsissa.⁴

Toinen keskeinen osa Vanhempana Suomessa -ryhmän sisältöjen kehittämistä oli työpajamuotoinen yhteiskehittämisen prosessi. Työpajoihin osallistui edustajia THL:stä, Työ- ja elinkeinoministeriöstä (TEM), Helsingin kaupungista, Espoon kaupungista, Sopotilasta, Mieli ry:stä, HUS:sta, Helsingin yliopistosta, Tampereen yliopistosta, poliisista, MLL:stä, Pakolaisavusta, Väestöliitosta sekä ITLA:sta. Kohde-ryhmän edustajia oli haastavaa saada mukaan työpajoihin arkaluontoisen aiheen vuoksi. Kohde-ryhmän äänen kuuluminen varmistetaan pilotin aikana keräämällä palautetta osallistujilta jokaisen tapaamiskerran jälkeen sekä toteuttamalla fokusryhmähaastatteluja vapaaehtoisille osallistuneille ryhmien jälkeen.

Vanhempana Suomessa -ryhmä koostuu kolmesta viikoittaisesta tapaamiskerasta, jotka ovat kestoltaan kaksi tuntia. Pilotin aikana toteutetaan 1–2 ryhmää, ja tämän jälkeen päätetään jatkosta. Jokaiseen ryhmään otetaan 8–10 osallistujaa. Ryhmän vetovastuu on kahdella kielitaitoisella ohjaajalla. Pareittain tapahtuva ryhmien ohjaus on yleisin tapa kaikissa tutkitusti toimivissa vanhemmuuden tuen ryhmäinterventioissa (ks. myös esim. Kotipuun vertaistukijulkaisu).

4.3 Ohjaajien rekrytointi ja koulutus

Kahden ohjaajan työnjako suositellaan järjestettäväksi siten, että toinen heistä kantaisi kehittämisvastuuta ja vastaisi yhteistyöstä seurantaryhmän sekä muiden perhekeskuksen toimijoiden kanssa, toisen ohjaajan toimiessa hänen työparinaan. Kehittämisvastuuta kantavalla ohjaajalla tulisi mielellään olla korkeakoulukoulututkinto sosiaali- ja terveydenhuoltoalalta. Toisen ohjaajan koulutusvaatimukseksi riittää

² <https://www.foraldraskapisverige.se/>

³ <https://www.ipsykologi.se/assets/local/Tryggare-barn-foraldraguide.pdf>

⁴ <https://www.smartpatients.com/trials/NCT04163367> ja <https://www.foraldraskapisverige.se/forskning>

sosionomi (AMK) tutkinto. Molemmilta ohjaajilta edellytetään henkilökohtaisen soveltuvuuden lisäksi monipuolista ymmärrystä ulkomaalaistaustaista väestöä koskevista erityiskysymyksistä sekä aikaisempaa kokemusta työskentelystä kohderyhmän kanssa. Aikaisempi kokemus vanhemmuuden tuen ryhmien ohjaamisesta on eduksi. Vähintään toisella ohjaajalla tulee olla asiakastyön kautta kokemusta väkivallasta ilmiönä.

Ohjaajille järjestetään koulutus, joka voi olla kestoaltaan kaksi kokonaista päivää tai jaettu useampiin osiin. Koulutuksen aikana käydään läpi intervention taustoja, menetelmiä ja sisältöjä, kulttuurisensitiivisen lähestymistavan periaatteet sekä osallistujien motivointi ja osallisuuden tukeminen. Kouluttamisessa hyödynnetään teemakohtaisia asiantuntijoita mm. THL:ltä, HUS:sta, Helsingin kaupungilta ja järjestöistä (esim. Väestöliitto ja MLL).

Ohjaajien koulutukseen kutsutaan soveltuvin osin myös perhekeskuksen eri ammattiryhmien edustajia, jotta myös muut perhekeskuksen työntekijät ovat tietoisia Vanhempana Suomessa -ryhmän tavoitteista ja menetelmistä sekä ryhmän suhteesta muuhun perhekeskuksen toimintaan. Tämä on tärkeää myös siksi, että erityisesti vuodelle 2021 suunnitellun pilotin aikana ryhmiin ohjautuminen tulee todennäköisesti tapahtumaan ensisijaisesti Helsingin kaupungin lasten- ja perheiden sosiaalipalveluiden kautta. On suositeltavaa, että kahden Vanhempana Suomessa -ryhmän ohjaajatehtävään valitun henkilön lisäksi tehtävään perehdytetään vähintään yksi, mieluiten kaksi muuta perhekeskuksen työntekijää. Tämän kautta varmistetaan ryhmien toteutuksen ja kehittämisen jatkuvuus vaikka varsinaiset ohjaajat eivät syystä tai toisesta olisi käytettävissä.

Ohjaajien hallinnollinen sijainti suhteessa laajempaan perhekeskuksen organisaatioon tulee pohtia tarkoin, varmistaen hyvä tiedonkulku ja vahva yhteys perhekeskuksen moniammatilliseen työhön. Ohjaajien hallinnolliseen sijoittumiseen, ryhmään ohjautumiseen ja soveltuvuuden arviointiin liittyviä kysymyksiä on hyvä pohtia esimerkiksi yhteiskehittämisen työpajassa ohjaajien koulutuksen yhteydessä. Toiminnan yhteiskehittäminen edesauttaa ohjaajien integrointia perhekeskuksen muuhun toimintaan.

4.4 Osallistujien ohjautuminen ryhmään

Vuonna 2021 toteutettavan pilotin osalta Helsingin kaupunki vastaa ryhmään osallistuvien henkilöiden rekrytoinnista ja ryhmästä tiedottamisesta. Tiedottamisessa suositellaan käyttämään infograafityylistä helposti lähestyttävää lyhyttä tiedotetta, joka on saatavilla yleisimmillä ryhmäläisten puhutuilla kielillä. Tiedotteessa tulisi olla esillä ryhmän tavoitteet, tapaamisten määrä sekä ohjaajien yhteystiedot.

Viestinnässä suositellaan painottamaan lapsen näkökulmaa ja ryhmään osallistumisen etuja lapsen näkökulmasta. Ohjaajat voivat myös vieraillla erilaisissa ulkomaalaistaustaisille suunnatuissa tapahtumissa kertoakseen ryhmistä. Erilaisten ulkomaalaistaustaisten ryhmien avainhenkilöitä ja esimerkiksi uskonnollisia johtajia voidaan tiedottaa ryhmän toteutuksesta ja tavoitteista sekä motivoidaan heitä omalta osaltaan kannustamaan vanhempia osallistumaan Vanhempana Suomessa -ryhmiin. Vaikuttavalla tiedottamisella on suuri merkitys osallistujien rekrytoinnin onnistumisessa siten, että ulkomaalaistaustaisia vanhempia toiminnassaan kohtavat toimijat osaavat ohjata kohderyhmään kuuluvia palvelujen piiriin ja Vanhempana Suomessa -ryhmiin.

Osallistujien perheen tilanne ja taustatekijät kartoitetaan huolellisesti ennen ryhmään ohjaamista kaikkien osallistujien kohdalla. Soveltuvuuden arvioinnissa voidaan hyödyntää esimerkiksi PALOMA2 -hankkeessa kehitettyä kulttuurisensitiivistä haastattelurunkoa. Ryhmään osallistuvien soveltuvuuden arvioinnin toteuttajat ja toteuttamistapa on pohdittava moniammatillisesti ennen ryhmän pilotointia.

4.5 Osallistujien motivointi ja osallistumisaktiivisuuden tukeminen

Ohjaajat vastaavat osaltaan osallistujien motivoinnista, vaikka muut ammattilaiset ja asiantuntijat ovat merkittävässä roolissa kohderyhmään kuuluvien henkilöiden ohjaamisessa ryhmään. Osallistujien rekrytoinnin keskiössä on luottamuksellinen ilmapiiri sekä asianmukaisen tiedon antaminen Vanhempana Suomessa -ryhmien tavoitteista ja hyödyistä.

Osallistumisaktiivisuutta tuetaan ensisijaisesti luomalla hyvä ryhmähenki ja luottamuksellinen ilmapiiri. Osallistujalle tulisi muodostua tunne, että hänen tarpeitaan kuullaan ja niihin myös vastataan. Lisäksi on tärkeää poistaa konkreettiset osallistumisen esteet, esimerkiksi lastenhoidon puute.

Tapaamisia järjestetään perhekeskuksissa ensisijaisesti virkatyöajan ulkopuolella iltaisin tai viikonloppuisin. Tavoite on varmistaa töissä käyvien vanhempien osallistuminen. Ryhmätapaamisia suunniteltaessa voidaan myös tilanteen mukaan koota päiväaikaan pidettävä ryhmä, mikäli sellaiseen saadaan riittävästi työelämän ulkopuolella olevia osallistujia. Osallistujille arjotaan mahdollisuus lastenhoitoon ryhmän aikana, esimerkiksi opiskelijoiden tai vapaaehtoisten voimin.

Interventiota toteuttavat tehtävään koulutetut kielitaitoiset ohjaajat, jotka puhuvat sujuvan suomen ja englannin lisäksi jotakin Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten yleisimmin puhutuista kielistä (esim. venäjää, viroa, somaliaa tai arabiaa). Tämä mahdollistaa ryhmien toteutuksen ainakin osalle osallistujista omalla äidinkielellä. Tarvittaessa käytetään läsnäolotulkkausta. Ennen tulkkauksen tilaamista, ohjaajan tulisi varmistaa tulkattavan käyttämä murre. Tulkkauksen ymmärrettävyys kannattaa varmistaa myös ennen ryhmän aloittamista. Usean kielen (tai tulkkien) käyttö tulisi huomioida myös keskustelulle varatussa ajassa. Näissä tapauksissa kannattaa varata ryhmätapaamiselle aikaa ainakin 2,5 tuntia.

Ennen jokaista tapaamiskertaa ryhmään valituille lähetetään muistutustekstiviesti. Mikäli osallistuja ei pääse paikalle, hänet kutsutaan tulemaan vähintään puoli tuntia aikaisemmin seuraavaan tapaamiskertaan, jolloin hänen kanssaan käydään läpi edellisen ryhmätapaamisen keskeisiä sisältöjä. Jos osallistuja ei tule paikalle eikä ilmoita esteestä, hänet yritetään tavoittaa puhelimitse, jotta voidaan selvittää miksi hän ei tullut paikalle sekä sopia että hän tulee seuraavan kerran hieman etuajassa kertausta varten.

Ohjaajien tulisi saapua paikalle noin puoli tuntia ennen ryhmän tapaamista. Myös tapaamiskerran päätteeksi kannattaa varata noin puoli tuntia aikaa, jotta osallistujilla olisi mahdollisuus jäädä keskustelemaan ohjaajien kanssa heitä askarruttavista asioista. Ensimmäisen tapaamiskerran alussa käydään läpi ryhmätapaamisten sisällöt ja kuullaan osallistujien odotuksia ryhmästä. Sisältöihin on jätetty jonkun verran joustonvaraa osallistujien toiveiden mukaan, ja esimerkiksi osallistujien erityisen tärkeäksi kokeman teeman läpikäyntiin voidaan käyttää enemmän aikaa. Mikäli osallistujat nostavat esiin teeman, jota ei ole huomioitu tapaamisten rungossa, voivat ohjaajat harkintansa mukaan huomioida tämän teeman jollakin tavalla seuraavien tapaamisten yhteydessä. Tästä huolimatta on tärkeää käydä läpi kaikki tapaamiskerroille suunnitellut sisällöt. Kun sisällössä huomioidaan osallistujien erityistoiveet, on ohjaajan hyvä sanoittaa tämä ääneen. Tätä kautta vahvistetaan osallistujien tunnetta siitä, että heidän toiveitaan kuullaan. Ohjaajien on tärkeää dokumentoida kaikki osallistujien toiveet ryhmään liittyen, jotta näitä voitaisiin myöhemmin hyödyntää sisältöjen jatkokehittämisessä.

Ryhmätapaamisten suunnitteluun kannattaa varata saman verran aikaa kuin itse tapaamiseen. Koska kyse on pilotista ja sisältöjen toimivuutta arvioidaan pilotin aikaisten ryhmätapaamisten kokemusten pohjalta, ohjaajia pyydetään kirjamaan ylös lyhyet puolistrukturoidut muistiinpanot jokaisen tapaamiskerran jälkeen. Lomake laaditaan syksyllä 2020 yhteistyössä arviointitutkimuksen toteuttajien kanssa. Kumpikin ohjaaja dokumentoi esimerkiksi käsitellyt teemat, keskeiset kysymykset ja osallistujien välittömän palautteen sekä ohjaajan arvion sisällön toivuudesta ja vastaanotosta sekä mahdolliset kehittämissuhteet.

Osallistujien koulutustausta tulee huomioida, koska se voi vaikuttaa tiedon omaksumisen kykyyn. Jos osallistuja ei ole käynyt koulua, häneltä kannattaa erikseen varmistaa lukutaito, koska se vaikuttaa esimerkiksi ryhmätehtävien toteutukseen ja kykyyn perehtyä kotiin annettaviin materiaaleihin. Osallistujien koulutustasosta riippumatta tulisi ohjaajien kaikissa ryhmissä käyttää mahdollisimman selkeätä kieltä ja välttää ammattitermien käyttöä. Tämä sekä edistää osallistujien ymmärtämistä että tulkkien työtä. Osallistujia tulisi kannustaa kysymään, jos jokin asia on epäselvä ja ohjaajien tulisi herkästi reagoida, mikäli osallistujista välittyy tunne, että jokin sisällöistä ei tule ymmärretyksi (Alitolppa-Niitamo & Sirkiä 2007).

Kulttuurisensitiivisyyttä toteutetaan tarjoamalla mahdollisuus osallistua ryhmään omalla äidinkielellä kielitaitoisten ohjaajien sekä ammattitulkkiavulla. Ohjaajia koulutetaan kulttuurisensitiivisiin menetelmiin. Kulttuurisen moninaisuuden tulisi näkyä myös visuaalisessa materiaalissa kuten psykoedukatiivisissa videoissa, esitteissä ja kotiin jaettava materiaalissa.

Tilojen viihtyvyyteen ja rauhallisuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Tilojen tulee olla sellaiset, joissa vanhemmat voivat kaikki nähdä toisensa. Tilassa tulee olla fläppitaulu tai liitutaulu ja mahdollisuus näyttää videoita sekä tarjota syötävää, teetä ja kahvia. (Alitolppa-Niitamo & Särkiä 2007).

Osallistumisaktiivisuuden tukemisen menetelmät:

- Avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri
- Hyvään ryhmähenkeen panostaminen ja kahvitarjoilu, jonka aikana aikaa seurusteluun
- Vanhempien tarpeita kuullaan, kohdataan ja niihin vastataan aktiivisesti
- Ryhmässä käytetään selkeää kieltä, jotta tieto olisi mahdollisimman saavutettavaa
- Innostuneet ja innostavat ryhmien ohjaajat

Pilotin toteuttajien harkinnan mukaan voidaan myös antaa vanhemmille todistus osallistumisesta.

Verkkoryhmä

Pilotin aikana selvitetään mahdollisuus järjestää yksi ryhmä kokonaan verkkopohjaisena. Verkossa järjestettävät ryhmät voidaan toteuttaa Zoom-etäyhteyden kautta siten, että kaikki osallistujat näkevät kerralla näytöllä ja kaikilla on kuva päällä. Tulkkauksen järjestäminen verkkoryhmissä luo todennäköisesti haasteita, joten mahdollinen verkossa pilotoitava ryhmä järjestetään niin, että vähintään toisella ohjaajalla ja osallistujilla on yhteinen kieli. Myös verkkoryhmän toteuttaa kaksi ohjaajaa.

4.6 Väikivaltateeman käsittely ryhmässä

Ryhmän tavoite on olla ensisijaisesti psykoedukatiivinen, tietoa ja luottamusta lisäävä ryhmä. Mikäli osallistujat tuovat esiin perheen sisäisiä väkivaltatilanteita, ei näitä lähdetä purkamaan ryhmässä. Näissä tapauksissa ohjaajien tulisi tuoda selvästi esiin, että väkivalta ei ole missään muodossa hyväksyttävää ja keskustelua tapahtumasta jatketaan kahden kesken ryhmän jälkeen. Tarvittavista toimenpiteistä (tiedonvaihto viranomaisten välillä, ilmoitusvelvollisuus) huolehditaan.

4.7 Ryhmätapaamisten sisältö

Ryhmätapaamisten teemat kuvataan taulukossa 1. Kunkin tapaamiskerran alussa tarjotaan teetä, kahvia ja kevyttä syötävää. Ensimmäinen tapaamiskerta käynnistetään käymällä läpi yhteisiä sääntöjä ja tapaamisten keskeisiä sisältöjä. Taulukossa 1 esitetään suunta-antava aika-arvio jokaiselle teemalle sekä kuvataan konkreettisia menetelmiä teeman käsittelylle. Ryhmissä suositaan aktiivisia menetelmiä ja osallistujia kannustetaan keskustelemaan ja vaihtamaan ajatuksia.

Tapaamiskertojen aikana tehdään erilaisia harjoitteita ja esitetään monipuolisia videomateriaaleja. Lähes kaikissa luvussa 2 kuvatuissa tutkimusnäyttöön pohjautuvissa vanhemmuuden tuen interventioissa hyödynnetään videosisältöjä (Ihmeelliset vuodet, Voimaperheet, Vanhemmuuden ABC, Tryggare Barn). Näissä interventioissa videoita käytetään keskustelun herättäjinä ja arkisten vuorovaikutustilanteiden mallintajina. Tässä interventiossa videot toimivat ensisijaisesti kokemusasiantuntijuuden ja tiedon välittämisen kanavana sekä keskustelun pohjustajina.

Videot lisäävät intervention skaalattavuutta: ne voidaan toistaa samanlaisina ajasta ja paikasta riippumatta. Niiden avulla voidaan rakentaa toimiva tapa lähestyä vaikeita aiheita. Videoissa korostetaan lasten etua ja oikeuksia sekä lasten hyvinvoinnin ja kehityksen tukemista. Lisäksi videoiden yksi tarkoitus on luoda toivoa vaikeisiin tilanteisiin, ja siksi videoissa esitetään esimerkkejä siitä miten vastaavassa tilanteessa olevat vanhemmat ovat ratkaisseet omia haasteita. Lasten ääntä tuodaan videoissa esiin soveltuvin esiin. Videot käsikirjoitetaan ja kuvataan vuoden 2020 syksyllä THL:n elokuussa 2020 valitsemalta toimittajalta. Videoita voidaan mahdollisesti myöhemmin hyödyntää muissakin konteksteissa kansallisen Väikivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman (luku 13, toimenpide 4) tavoitteiden mukaisesti, mutta tämä tulee erikseen arvioida videoiden valmistuttua.

Ohjaajan tehtävänä on ohjata ryhmän keskustelua ja seurata ajan kulumista niin, että kaikki teemat tulevat käsitellyksi. Kahden ensimmäisen tapaamiskerran päätteeksi annetaan kotitehtäviä, joita käydään läpi seuraavien kertojen yhteydessä.

Viimeisen tapaamiskerran päätteeksi pidetään loppukeskustelu, jonka tarkoituksena on kuulla vanhempien ajatuksia ja havaintoja, jotka ovat syntyneet tapaamiskertojen sekä koko prosessin aikana aikana.

Taulukko 1. Ryhmätapaamisten rakenne

Runko kerta 1: LUOTTAMUS PALVELUJÄRJESTELMÄÄN

Tavoitteet:

1. Rakentaa turvallinen olo osallistujalle ja mahdollistaa sitä kautta sitoutuminen ryhmään tavoitteisiin.
2. Luoda luottamusta palvelujärjestelmää kohtaan.
3. Luoda toivoa siihen, että tilanteet voi muuttua.

Aihe	Viitteellinen kesto	Tavoite	Apukysymykset
Johdanto Esittäytyminen Kerrotaan ryhmän tavoitteet Laaditaan ryhmän säännöt Osallistujat laativat omat tavoitteet	45 min.	Kertoa ryhmän tavoitteista selkeästi sekä miksi ryhmä on perustettu. Jokaiselle tulee selväksi, mihin osallistuu. Luoda yhteinen jaettu päämäärä, johon jokainen voi sitoutua. Lisätä luottamusta, motivoida ryhmään, tuoda vanhemmuuden asioiden äärelle.	Mikä jännittää tässä kohtaa? Miltä ryhmän tavoitteet vaikuttavat? Mihin ryhmän tavoitteista voit itse sitoutua?
Tauko	10 min.		
Suomalainen palvelujärjestelmä (video + keskustelu) Esitellään suomalainen palvelujärjestelmä mukaan lukien poliisi ja lastensuojelu.	30 min.	Antaa kasvot sosiaalityöntekijälle ja poliisille. Käsitellä palvelujärjestelmään liittyviä ajatuksia, käsityksiä ja kokemuksia. Lisätä luottamusta palvelujärjestelmään ja tehdä sitä tutuksi.	Mitä kysymyksiä on vielä palvelujärjestelmään liittyen? Onko omissa verkostoissa tai yhteisössä kuullut joistakin hyvistä tai huonoista kohtaamisista suomalaisen palvelujärjestelmän kanssa?
Monenlaisia hyviä perheitä	30 min.	Lisätä dialogia vanhemmuuden kysymysten äärellä. Vanhemmat haluavat lapselle hyvää, vaikka keinot ovat erilaisia.	Mitä hyvää on oman kulttuurin vanhemmuudessa? Mitä hyvää on suomalaisen kulttuurin vanhemmuudessa? Mitä yhteistä on ja mikä on kenties erilaista?
Kotitehtävä Mieti ensi viikon aikana, mitkä ovat sellaisia hetkiä, jotka tuottavat sinulle ja perheellesi iloa? Mistä asiasta voit olla vanhempana ylpeä? Motivointi seuraavaa kertaa varten: Ensi kerralla kerrotaan miten lapsen käytökseen voi tehokkaimmin vaikuttaa. (viittaus myönteisiin kasvatuskeinoihin)	5 min.	Osallistuja pysähtyy refleктоimaan voimavaroja vahvistavia tekijöitä. Toivon antaminen. Oman arjen hyvät hetket. Vaikeatkin tilanteet voivat muuttua paremmaksi.	

PALAUTTEEN KERÄÄMINEN 5 min.

Runko kerta 2: LAPSEN HYVÄ

Tavoitteet:

1. Osallistujat ymmärtävät väkivaltaisten kasvatuskäytäntöjen haitat lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta.
2. Osallistujat tietävät, että väkivaltaisille kasvatuskäytännöille on muita vaihtoehtoja, jotka ovat myös tehokkaampia kasvatuskäytäntöjä (myönteiset kasvatukseen).
3. Osallistujat alkavat pohtia omia kasvatuskäytäntöjään.

Aihe	Viitteellinen kesto	Tavoite	Apukysymykset
Kotitehtävän purku	15 min.	Vanhemmuuden kysymysten äärelle asettuminen.	Kerro jokin hyvä hetki viime viikosta.
Lapsen kehitystä ja hyvinvointia tukevat kasvatuskäytännöt (Video + keskustelu) Väkivaltainen kasvaus tai vahvan autoritäärisen kasvatuksen vaikutukset lapsen kehitykseen, kasvuun ja tulevaisuuteen. Myönteisen kasvatuksen vaikutukset lapsen kehitykseen, kasvuun ja tulevaisuuteen.	45 min.	Osallistuja ymmärtää, että väkivalta vahingoittaa lasta, annetaan tilalle toinen vaihtoehto. Osallistuja ymmärtää, että väkivaltaisella kasvatuksella on negatiivista vaikutusta lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen ja sitä kautta kokonaisuudessaan lapsen tulevaisuuden näkymiin. Osallistuja motivoituu myönteisen vanhemmuuden vahvistamiseen.	Mitä ajatuksia video herättää? Mitä myönteisiä kasvatukseen voin vahvistaa?
Tauko	10 min.		
Lasten oikeudet (video + keskustelu) Lapsen oikeudet siten, että vanhempi voi suojata lasta ja toteuttaa lapsen oikeuksia. Voimauttava näkökulma, vanhempi on toimija. Ne lasten oikeudet, jotka erityisesti liittyvät tämän ryhmän sisältöihin sekä niiden merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa.	30 min.	Osallistuja ymmärtää lapsen oikeudet ja niiden liittymisen suomalaisen yhteiskuntaan ja pärjäämiseen siellä.	Mitä pelkoja tai huolia liittyy lapsen itsenäiseen päätöksentekoon Suomessa? Keskustelu jostain neutraalista teemasta, kuten kotiintuloajoista.
Kotitehtävä Kotitehtävänä on tehdä jotain mukavaa lasten kanssa 10–15 min. joka päivä. Vanhemmuudessa on tärkeää myönteinen suhde lapsen ja vanhemman välillä. ”Vanhemmalla on oikeus voida hyvin. Ensi kerralla puhutaan vanhempien hyvinvoinnin merkityksestä lapsen tulevaisuuden näkymiin”	20 min.	Antaa yhden yksinkertaisen, mutta tehokkaan työkalun, joka vahvistaa vanhemman ja lapsen myönteistä suhdetta. Tämä työkalu voi herätä vanhemman kiinnostusta oppimaan myös muita myönteisen vanhemmuuden kasvatukseen vinkkejä, joita tarjotaan myöhemmissä mahdollisissa vanhemmuuden tuen interventioissa.	Tärkeää: Ohjaaja antaa selkeät ohjeet siitä miten edetään.

PALAUTTEEN KERÄÄMINEN 5 min.

Runko kerta 3: PERHEEN HYVINVOINTI

Tavoitteet:

1. Osallistuja ymmärtää, että oma jaksaminen on tärkeää, myös vanhemmuuden ja lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta.
2. Osallistuja ymmärtää, että kahdessa kulttuurissa kasvaminen on hänen lapselleen sekä rikkaus että haaste.

Aihe	Viitteellinen kesto	Tavoite	Apukysymykset
Kotitehtävän purku	15 min.	Vanhemmuuden kysymysten äärelle asettuminen.	Kerro jokin myönteinen hetki lasten kanssa, joka tapahtui viime viikolla.
Vanhempien hyvinvointi on tärkeää (Video + keskustelu) Vanhemman hyvinvoinnin vaikutukset lapsen hyvinvointiin. Vanhemmalla on oikeus hakea ammattilaisten apua ongelmiin ja voida hyvin. Omaan tukiverkkoon voi kuulua sekä sukua, ystäviä että viranomaisia. Vanhemmalla on paremmat mahdollisuudet tukea lasta tämän kehityksessä ja auttaa häntä menestymään, kun hän itse voi hyvin.	45 min.	Osallistuja pysähtyy oman jaksamisen ja hyvinvointinsa äärelle. Osallistuja ymmärtää, että hänen oma hyvinvointinsa vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. Osallistuja havahtuu siihen, että stressiin tai muihin ongelmiin kannattaa ja saa hakea ammattilaisten apua. Osallistuja reflektoi omaa kuormitustaan ja sitä, millaisia keinoja vanhemmalla on hallita tätä.	Mitä ajatuksia video herättää? Miten vanhemmat kokevat stressin (esim. kehopiirroksen avulla?) Miten keinoja vanhemmilla on lieventää stressiä? Yhteisten vinkkien jakaminen. Onko omassa kulttuurissa jokin hyvä keino, jolla lievittää stressiä tai muuta pahaa oloa? Mikä auttaa jaksamaan? Toiminnallinen harjoite. Esimerkki: kasvavan stressin vaikutusten havainnollistaminen ilmapallojen avulla (lisääntynyt ilmapallojen määrä lisää vaikeutta pitää ne ilmassa).
Tauko	10 min.		
Kahdessa kulttuurissa kasvaminen on sekä rikkaus että haaste (Video + keskustelu)	30 min.	Osallistuja saa näkökulmia lapsen/nuoren maailmaan, joka muodostuu kahdesta kulttuurista sekä mahdollisuuden tarkastella vuorovaikutushaasteita ja näkemyseroja lapsen ja nuoren näkökulmasta. Osallistuja pystyy helpommin asettumaan lapsen asemaan kahden kulttuurin välissä.	Miten voi lievittää lapsen/nuoren paineita kahden kulttuurin välissä? Mitä hyötyä kahdessa kulttuurissa kasvamisesta voi olla? Mitä haasteita kahdessa kulttuurissa kasvamisesta voi olla?
Loppukeskustelu ja palaute Ohjaajat kertovat, mistä voi saada apua perheelle ja vanhemmuuteen tilanteessa.	20 min.	Tuetaan vanhempien kotoutumista kannustamalla vanhempia hakemaan apua jos he kokevat vaikeuksia vanhemmuudessa. Annetaan konkreettista tietoa mistä ja miten tätä tukea voidaan hakea.	

PALAUTTEEN KERÄÄMINEN 5 min.

4.8 Ryhmään osallistuvalla annettava tehtävä

Jokaisen kerran jälkeen osallistuja saa tiivistelmän keskeisistä käsitellyistä teemoista, mahdollisuuksien mukaan omalla äidinkielellä.

Osallistujille annetaan jokaisen tapaamiskerran lopussa kotitehtävä. Tehtävän tekeminen on vapaaehtoista. Osallistujien kokemuksia kotitehtävästä ja näihin liittyviä pohdintoja käydään läpi seuraavan tapaamiskerran alussa. Muiden positiiviset kokemukset voi kannustaa kokeilemaan tehtävää myöhemmin myös niiden joukossa, jotka eivät toteuttaneet tehtävää ryhmätapaamisten välillä.

4.9 Ryhmän arviointi, ohjaus ja vaikuttavuustutkimus

Vanhempana Suomessa -ryhmien pilotin seurantaan, ohjaamiseen ja kehittämiseen asetetaan säännöllisesti kokoontuva konsultatiivinen seurantaryhmä. Seurantaryhmässä käsitellään ryhmien toteutuksen aikana nousevia aiheita ja osallistujien palautetta sekä päätetään muutoksista. Ohjaajille järjestetään mahdollisuus olla tarvittaessa yhteydessä seurantaryhmään sovittujen kokoontumisten välissäkin. Seurantaryhmään kutsutaan Helsingin kaupungin lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisten lisäksi avainedustajia Helsingissä toimivista yhdistyksistä ja järjestöistä sekä ulkomaalaistaustaisten ryhmien avainhenkilöitä. THL:n ja HUS:n edustajat osallistuvat myös seurantaryhmään. Vanhempana Suomessa -ryhmän pilotin aikana toimintatapoja ja sisältöjä kehitetään ohjaajien ja seurantaryhmän havaintojen, osallistujilta kerätyn palautteen sekä vaikuttavuuden arvioinnin avulla. Ryhmän kehittäminen tapahtuu dynaamisena prosessina ohjaajien ja osallistujien kokemusten pohjalta.

Ohjaajat dokumentoivat havaintojaan ja mahdollisia kehittämistarpeita jokaisen ryhmätapaamiskerran jälkeen. Myös osallistujien palautetta kerätään anonyymisti jokaisen tapaamiskerran päätteeksi. Esimerkiksi voidaan pyytää osallistujia arvioimaan 5-portaisella asteikolla, oliko kerta hyödyllinen ja miten eri osiot toimivat. Lisäksi voidaan kysyä mikä oli tapaamiskerrassa parasta. Kerätty tieto toimii myös palautteena ohjaajille seuraavan kerran suunnittelua varten. Vanhemmat voivat itse päättää kirjoittavatko nimensä palautelomakkeeseen vai vastaavatko anonyymisti. Osallistujien ohjautumista muihin palveluihin seurataan intervention jälkeen.

Intervention vaikuttavuutta mitataan sille asetettujen tavoitteiden täyttymisen perusteella. Pilotin onnistumista arvioidaan tutkimuksella, joka toteutetaan yhteistyössä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Helsingin yliopiston, Tampereen yliopiston ja Itsenäisyyden juhluvuoden säätiön (ITLA) kanssa. Vanhemmilta pyydetään tutkimukseen osallistumisesta suostumus. Tutkimuksessa käytetään sekä

kvantitatiivisia että laadullisia menetelmiä. Ohjaajille ja osallistujille toteutetaan teemahaastatteluita. Tutkimuksessa käytettävistä strukturoiduista mittareista päättävät tutkimuksesta vastaavat tahot. Kyseeseen tulevat esimerkiksi:

- Luottamusta palveluihin mittaavat kyselyt, joita löydettävissä esimerkiksi aikaisemmin toteutetuista ulkomaalaistaustaiselle väestölle kohdennetuista väestökyselyistä, esimerkiksi Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimus (Maamu), Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointitutkimus (UTH) ja Ulkomailla syntyneiden hyvinvointitutkimus (FinMonik).
- Tietotason lisääntymistä (esim. lasten oikeudet) mittaava kysely
- Vanhempien toimintakykyä ja hyvinvointia mittaavat kyselyt.

5 Eettiset näkökohdat

Viranomaisten toiminta ja myös käsillä oleva interventio tähtäävät viime kädessä lapsen oikeuksien toteutumiseen ja lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämiseen. Vaikka tässä interventiossa on lähtökohtana vanhempia kunnioittava, osallistava ja voimaannuttava lähestymistapa, voivat tapaamiset aiheuttaa joissakin vanhemmissa pelkoa, ahdistusta, syyllisyyttä tai puolustautumisen tarvetta, etenkin kun vanhempi joutuu tarkastelemaan kriittisesti omia toimintatapojaan. Eettiseltä kannalta on sekä lapsen että vanhemman kannalta keskeistä varmistaa, että vanhemmat eivät jää näiden tunteiden ja reaktioiden kanssa yksin.

Sekä interventiota ennen, sen aikana, että sen jälkeen on ehdottomasti varmistettava, että lapsen ja perheen tuen tarpeisiin vastataan riittävän kattavasti myös intervention ulkopuolisten palveluiden avulla. Monilla maahan muuttaneilla ryhmillä on muuta väestöä enemmän mieliala- ja ahdistuneisuusoireilua, ja erityisesti pakolais-taustaisilla vanhemmilla on usein taustalla väkivallan ja traumaattisten tapahtumien kokemuksia (Castaneda ym. 2015; Korpilahti ym. 2019; Skogberg ym. 2019). Interventio ei korvaa muuta lapselle ja perheelle tarjottavaa tukea, esimerkiksi tarvittavaa lapsen ja vanhemman yksilöllistä terapeutista tukea tai kotiin vietävää tukea. Vanhempien itsensä voi olla vaikea tunnistaa ongelmien vakavuusastetta ja tarkastella kodin tilannetta lapsen näkökulmasta. Siksi myös lapsen turvallisuutta kotona on arvioitava paitsi ennen interventiota, myös sen aikana.

Intervention vaikutuksia on seurattava tarkoin, sillä joistakin ryhmämuotoisista psykososiaalisista interventioista on raportoitu myös haittavaikutuksia (mm. Lilienfeld, 2007). Tällaisia on havaittu esimerkiksi nuorten käytösongelmien vähentämiseen tähtäävissä hoito-ohjelmissa tai seksuaaliväkivaltaan syyllistyneiden ryhmämuotoisissa hoito-ohjelmissa. Tämän vuoksi ohjaajien on seurattava ryhmän dynamiikkaa ja keskusteluja tarkoin, ja käytävä havaintoja läpi seurantaryhmässä, jotta esimerkiksi kuritusväkivallalle myönteinen ja oikeuttava ajattelu ei leviä osallistujien kesken. Ryhmissä on myös tärkeä välttää potentiaalisesti haittaa aiheuttava stigmatisoiva lähestymistapa, jossa esimerkiksi kulttuurin merkitystä ongelmallisille kasvatuskäytännöille ylikorostetaan (Gustafsson, 2019).

Vaikka ryhmään osallistuvien taustat ja tilanteet ovat heterogeenisiä, on toisaalta haittojen välttämiseksi tärkeää varmistaa, että samaan ryhmään osallistuvien tilanteet eivät ole liian erilaisia esimerkiksi osallistumisen motivaation tai ongelmien asteen suhteen.

Monikieliset ohjaajat mahdollistavat ryhmän toteutuksen ainakin joissakin tapauksissa kohderyhmän äidinkielellä. Tämä voi olla sekä merkittävä voimavara, mutta voi toisaalta aiheuttaa myös haasteita. Haasteena voi olla esimerkiksi osallistujien pelko siitä, että samaan kulttuuriseen yhteisöön kuuluvat henkilöt kertovat asioita eteenpäin muille tai tuomitsevat. Ohjaajilla on tässä merkittävä rooli luottamuksellisen ilmapiirin luomisessa. Osallistujille myös korostetaan, että muiden ryhmässä puhumia asioita ei tule kertoa eteenpäin ulkopuolisille henkilöille.

Tämä psykoedukatiivinen ryhmä on vanhempia tukeva. Vanhemmille on ryhmän alussa kuitenkin tehtävä selväksi, että mikäli ryhmätapaamisten yhteydessä ilmenee lapsen kohdistuvaa väkivaltaa tai muuta merkittävää huolto, joka ei aiemmin ole ollut viranomaisten tiedossa, johtaa se lainsäädännön mukaisiin jatkotoimenpiteisiin. Vanhemmille kerrotaan, että toimenpiteet tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä vanhempien kanssa ja nimenomaan lapsen parasta ajatellen.

6 Intervention toteutus

Helsingin kaupunki toteuttaa ryhmän pilotin yhteistyössä THL:n Barnahus-hankkeen ja ITLA:n kanssa.

Suunnitteluvaiheen kustannukset ovat muodostuneet suunnittelutyöstä, jota siihen osallistuvat ovat tehneet osana työtehtäviään (Barnahus-hanke, Helsingin kaupunki, ITLA), psykoedukatiivisista videoista (Barnahus-hanke), ohjaajien kouluttamisesta ja itse ryhmätyöskentelystä (Helsingin kaupunki) sekä tutkimus- ja arviointihankkeesta (HY, TUNI), jonka rahoitus ratkeaa myöhemmin.

Ryhmien toteuttamisvaiheessa Helsingin kaupungin rekrytoimat henkilöt toteuttavat ryhmien ohjauksen osana omaa työtään.

Tekijöiden kiitokset

Tämän käsikirjan kehittämisprosessi on onnistunut kymmenien kehittämistyöhön osallistuneiden asiantuntijoiden vahvan tuen, kannustuksen ja innostuksen siivittämänä. Keskeisinä kantavina voimina kehittämistyössä olivat Helsingin kaupungin lapsi- ja nuorisososiaaliryhmien erikoistumisalan projektipäällikkö Marjo Alatalo ja Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön kehitysjohtaja Petra Kouvonen.

Lisäksi sisällön kehittämiseen osallistuivat merkittävällä panoksella Mia Montonen ja Pia Karjalainen. Arvostamme suuresti myös lukuisten muiden asiantuntijoiden rakentavia kommentteja, joita saimme työpajojen sekä eri kokoonpanoilla pidettyjen muiden kokousten yhteydessä.

Yhdessä olemme kehittäneet kokonaisuuden, jota jalostetaan eteenpäin pilottiin osallistuvien kokemusten ja palautteen sekä arviointitutkimuksen pohjalta.

Lähteet

- Alitolppa-Niitamo A, Sirkiä J. (2007) Monikulttuuriset vertaisryhmät -ohjaajan opas. Ryhmämalli kouluikäisten lasten vanhemmille. Väestöliitto.
- Alitolppa-Niitamo A, Fägel S & Säavälä M (toim.). (2013) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Saatavilla: https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/86c9c8ff0d669c891df04de4ff782eb9/1591898400/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20%283%29.pdf.
- Asuinmaa, Katja & Hautala, Marja. 2017. ”Ottaa ihmisen vastaan ihmisenä.” Vanhemmuuden haasteet ja vanhemmuuden tukeminen maahanmuuttajavanhempien ja ammattilaisten kokemana. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56210/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201712084575.pdf> luettu 13.4.2020.
- Barnahus Quality Standards - (2017) Barnahus-laatustandardit. http://www.childrenatrisk.eu/promise/wp-content/uploads/FI_StandardsSummary_FINAL.pdf
- Castaneda AE. (2020). Etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt. Julkaisussa: Korpilahti U, Kettunen H, Nuotio E, Jokela S, Nummi VM, Lillsunde P (toim.) Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>.
- Combs-Orme T, Cain DS. Predictors of mothers’ use of spanking with their infants. *Child Abuse & Neglect*. 2008;32:649–657.
- Gustafsson, K. (2019): Selective parenting programs for parents with foreign backgrounds: cultural imperialism or democratic practices in social work?, *Nordic Social Work Research*, DOI: 10.1080/2156857X.2019.1573750
- Hollekim, R., Anderssen, R., Daniel, M. (2016). Contemporary discourses on children and parenting in Norway: Norwegian Child Welfare Services meets immigrant families. *Children and Youth Services Review*, 60, 52-60.
- Korpilahti U, Kettunen H, Nuotio E, Jokela S, Nummi VM, Lillsunde P (toim.) Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>.
- Kääriälä, A., Keski-Säntti, M., Aaltonen, M., Haikkola, L. Huotari, T. ym. (2020). Suomi seuraavan sukupolven kasvuympäristönä. Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 15/2020. 108 sivua. Helsinki 2020. ISBN 978-952-343-582-7 (verkkojulkaisu)
- Laajasalo T, Korkman J, Rajala R. Lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkintaa nopeutettava. THL, Päätöksen tueksi 3/2020. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139382/URN_ISBN_978-952-343-477-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lansford JE, Deater-Deckard K, Bornstein MH, Putnick DL, Bradley RH. Attitudes justifying domestic violence predict endorsement of corporal punishment and physical and psychological aggression towards children: A study in 25 low-and middle-income countries. *The Journal of Pediatrics*. 2014
- Leijten, P, Raaijmakers, M., Orobio de Castro, B., van den Ban, E. & Matthys, W. (2017) Effectiveness of the Incredible Years Parenting Program for Families with Socioeconomically Disadvantaged and Ethnic Minority Backgrounds, *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 46, 1, 59-73.
- Letarte M.J, Normandeau S, Allard J. 2010. Effectiveness of a parent training program ”Incredible Years” in a child protection service. *Child Abuse & Neglect*. 34;4:253–261.

Lilienfeld, S. 2007, Psychological Treatment That Cause Harm. *Perspectives on Psychological Science*, 2, 53-70.

Mejia, A., Haslam, D., Sanders, M.R. *et al.* Protecting Children in Low- and Middle-Income Countries from Abuse and Neglect: Critical Challenges for Successful Implementation of Parenting Programmes. *Eur J Dev Res* 29, 1038–1052 (2017).
<https://doi.org/10.1057/s41287-017-0105-4>

Mejia, A., Leijten, P., Lachman, J.M. *et al.* Different Strokes for Different Folks? Contrasting Approaches to Cultural Adaptation of Parenting Interventions. *Prev Sci* 18, 630–639 (2017).
<https://doi.org/10.1007/s11121-016-0671-2>

Taylor CA, Hamvas L, Rice J, Newman DL, DeJong W. Perceived social norms, expectations, and attitudes toward corporal punishment among an urban community sample of parents. *Journal of Urban Health*. 2011;88:254–269

THL. 2020. Barnahus-hanke. THL. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke>.

THL Verkkokoulut. 2020. Verkkokoulut. THL. Saatavilla: <https://verkkokoulut.thl.fi/login/index.php>.

Ulfsson, M., Enebrink, P., Lindberg, L. Effectiveness of a universal healthpromoting parenting program: a randomized waitlist-controlled trial of All Children in Focus. *BMC public health*. 2014. 14(1): p. 1083.

Väestöliitto: erilaiset kasvattamiseen ja kotouttamiseen liittyvä tieto: <https://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-ja-tukea-ammattilaisille/ videot/>

Väestöliitto: Lastenkasvatusvihkoset käännökset Miten kasvatat lapseni Suomessa, tehty Kotipuu hankkeen yhteydessä: albania, arabia, kurdi (sorani), somali, venäjä, selkokieli suomi, selkokieli englanti, selkokieli burma.

Väestöliitto: Lapsi oppii videot, 10 lyhytviedota 1-3min, jossa on lapsen varhaisoppimiseen liittyvät asiat.

Väestöliitto: vertaistuen ohjaajan materiaali kouluikäisten lasten vanhemmille:
<https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/6c0aa111bd9b620bbe1d500b79b5c066/1586783046/application/pdf/4386235/OhjaajanOpas2-taittoversio.pdf>

Natalia Skogberg
Taina Laajasalo

Vanhempana Suomessa

Ulkomaalaistaustaisille suunnatun
psykoedukatiivisen pilottiryhmän käsikirja

Käsikirja on toteutettu osana THL:n koordinoimaa Barnahus-hanketta ja se on ensisijaisesti tarkoitettu hyödynnettäväksi pilotissa, jonka toteuttaa Helsingin kaupunki vuonna 2021. Käsikirja palvelee myös muita lapsi- ja perhepalveluita kehittäviä ja ulkomaalaistaustaisten perheiden kanssa työskenteleviä.

Julkaisujen myynti
kirjakauppa.thl.fi